

Yazınsal Nitelikli Metinlere Dayalı Eleştirel Okuma Eğitiminin Öğrencilerin Okuduğunu Anlama ve Eleştirel Düşünme Becerisi Üzerine Etkisi

Tuncay TÜRK BEN¹ , Zehra Aslı KARAMAN²

Makale Bilgisi	Özet
Makale Türü : Araştırma Makalesi	Bu araştırmanın amacı, yazınsal nitelikli metinlere dayalı eleştirel okuma eğitiminin ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama ve eleştirel düşünme becerilerine etkisini ve bu öğrencilerin eleştirel okuma uygulamaları hakkındaki görüşlerini belirlemektir. Basit deneysel yöntem (tek grup, ön test-müdahale-son test) kullanılan araştırmanın çalışma grubunu, Aksaray ili Gülağaç ilçesinde bir ortaokulda öğrenim görmekte olan ve uygun durum örnekleme yoluyla seçilen 15 altıncı sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın nicel boyutunda veri toplama aracı olarak "Okuduğunu Anlama ve Eleştirel Düşünme Başarı Ölçeği" kullanılmış, nitel kısmında ise öğrencilerle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın nicel boyutunda elde edilen verilerin analizinde SPSS 20.00 paket programından yararlanılmıştır. Nitel boyutunda ise elde edilen verilerin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın nicel sonuçları, yazınsal nitelikli metinlere dayalı eleştirel okuma eğitiminin öğrencilerin okuduğunu anlama (Cohen's d: 2.285) ve eleştirel düşünme becerilerini (Cohen's d: 3.160) geliştirdiğini göstermektedir. Nitel sonuçlar ise, eleştirel okuma uygulamalarının öğrencilerin okumaya karşı olan ilgilerini, derse karşı olan tutumlarını olumlu etkilediğini; anlama ve düşünme becerileri üzerinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır.
Geliş : 16 Ağustos 2022	
Kabul: : 21 Kasım 2022	
Yayın: : 15 Aralık 2022	
Anahtar Kelimeler : Yazınsal nitelikli metin; eleştirel okuma; okuduğunu anlama; eleştirel düşünme; beceri	

The Effect of Critical Reading Education Based on Literary Qualified Texts on Students' Reading Comprehension and Critical Thinking Skills

Article Information	Abstract
Article Type : Research Article	The aim of this research is to determine the effect of critical reading education based on literary texts on the reading comprehension and critical thinking skills of 6th grade secondary school students and to determine the views of these students on critical reading practices. The study group of the research, in which the simple experimental method (single group, pre-test-intervention-post-test) was used, consists of 15 sixth grade students studying in a secondary school in Gülağaç district of Aksaray province and selected by appropriate case sampling. The "Reading Comprehension and Critical Thinking Achievement Scale" was used as a data collection tool in the quantitative aspect of the research, and semi-structured interviews were conducted with the students in the qualitative part. SPSS 20.00 package program was used in the analysis of the data obtained in the quantitative dimension of the research. In the qualitative dimension, content analysis technique was used in the analysis of the data obtained. The quantitative results of the research show that critical reading education based on literary texts improves students' reading comprehension (Cohen's d: 0.944) and critical thinking skills (Cohen's d: 1.698). Qualitative results, on the other hand, showed that critical reading practices positively affected students' interest in reading and their attitudes towards the course; It shows that it has an effect on comprehension and thinking skills.
Received : 16 August 2022	
Accepted : 21 November 2022	
Published : 15 December 2022	
Keywords : Literary text; critical reading; reading comprehension; critical thinking; skill	

Giriş

Bilgi ve teknolojiye yaşanan hızlı değişimle birlikte öğretmen merkezli ve bilgiyi ezberlemeyi gerektiren geleneksel öğretim yaklaşımlarının yerine çağın gereksinimlerine uygun bir şekilde bilgiyi işleme yeteneğine sahip yenilikçi, yaratıcı ve eleştirel düşünebilen bireylerin yetişmesini temel alan çağdaş öğrenim ve öğretim yaklaşımları

¹ Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, tuncayturkben57@gmail.com

² Millî Eğitim Bakanlığı, karamanasli@outlook.com

Kaynakça Gösterimi: Türkben, T. ve Karaman, Z. A. (2022). Yazınsal nitelikli metinlere dayalı eleştirel okuma eğitiminin öğrencilerin okuduğunu anlama ve eleştirel düşünme becerisi üzerine etkisi . *Ihlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7(2),80-91. DOI: <https://doi.org/10.47479/ihead.1162814>

Citation Information: Türkben, T. & Karaman, Z. A. (2022). Yazınsal nitelikli metinlere dayalı eleştirel okuma eğitiminin öğrencilerin okuduğunu anlama ve eleştirel düşünme becerisi üzerine etkisi . *Ihlara Journal of Educational Research*, 7(2),80-91. DOI: <https://doi.org/10.47479/ihead.1162814>

benimsenmeye başlanmıştır. Bu bağlamda eğitim sistemimizde de köklü bir değişikliğe gidilmiş ve öğretim programları yapılandırma yaklaşımı doğrultusunda yenilenmiştir. Türkçe öğretim programlarında da yapılandırma yaklaşımının benimsenmesiyle birlikte öğrencilere temel dil becerileri ile birlikte üst düzey düşünme becerilerinin kazandırılması hedeflenmektedir (Türkben, 2019a). Çakır'a (2013) göre üst düzey düşünme becerileri, öğrencilerin hayatta başarılı olmalarını sağlayan yetenek düzeyindeki davranışlar pek çok bilgi ve becerinin birleşiminden oluşur.

Gelişen dünyaya uyum sağlamak adına öğrencilere kazandırılması gereken üst düzey düşünme becerilerinden biri de eleştirel düşündürmedir. Eleştirel düşünme; "dikkatli bir şekilde dinleme, okuma, iddia ve varsayımları değerlendirme, örtük anlamlara ulaşabilme, ortaya atılan tezlerin sonuçlarını görebilme" gibi birçok beceriyi içermektedir (Moore ve Parker, 1997; akt. Güneş, 2019, s.62). Alan yazında eleştirel düşünmeye yönelik farklı tanımlamalarla karşılaşmak mümkündür. Eleştirel düşünme; "olaylara ve durumlara farklı açılardan bakabilmeyi, bir düşüncenin değerini ortaya koyabilmek için doğru ve yanlışları derinlemesine analiz edebilmeyi gerektiren zihinsel bir süreç" (Aydın, Erol ve Kaya, 2020, s.142), "kuşku temelli sorgulayıcı bir yaklaşımla konulara bakma, yorum yapma ve karar verme becerisi" (Karadüz, 2010, s.1566), "tanımlama, kavrama, analiz etme, değerlendirme, sentez ve karar verme gibi zihinsel süreçleri ve etkinlikleri içeren bir düşünme türü" (Mete, 2021, s.493), "sorgulayıcı bir yaklaşımla olayları ve durumları ele alan, değerlendirme, yorum yapma ve karar verme becerilerini içeren bir düşünme türü" (Güneş, 2012, s.133), "düşünmeyi geliştirici bir bakış açısıyla analiz etme ve değerlendirme" (Paul ve Elder, 2006, s.4-5) şeklinde tanımlanmaktadır. Yapılan tanımlamalara bakıldığında da bu becerinin doğuştan gelen bir özellik olmadığı, aksine sonradan öğretilbilir ve geliştirilebilir bir beceri olduğu görülmektedir.

Öğrencilere eleştirel düşünme becerilerinin kazandırılmasında dikkate alınması gereken temel dil becerilerinden bir tanesi de eleştirel okumadır. Eleştirel okuma, metinle iletişimsel bir etkileşim içerisine girerek metni anlamlandırmaya çalışmaktır (Türkben, 2021). Eleştirel okuma, "okunan metin üzerine muhakeme yapma, çıkarımlarda bulunma, olaylar ve fikirler arasındaki farkı ayırt etme, yazarın niyeti ve bakış açısını anlama yeteneği" (Belet, 2011, s.68), "bireylerin okuduklarını, okuma yoluyla öğrendiklerini kendi bilgi ve birikim süzgeçlerinden geçirerek daha iyiyi, daha güzeli, daha doğruyu bulma çabaları; okuduklarından elde ettikleriyle daha iyi, daha güzel, daha doğru zihin ürünleri ortaya koyma faaliyetleri" (Çifçi, 2006, s.56-57), "metinle etkileşim içine girilen, metin hakkında değerlendirmeler ve yorumlar yapılan, belirli kurallara dayanan üstbilişsel becerilerin kullanıldığı üst düzey bir okuma" (Emiroğlu, 2014, s.31) şeklinde tanımlanmaktadır. Basmaz ve Kutlu'ya (2021) göre öğrencinin bir metni eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirebilmesi için öncelikle okuma-anlama becerilerine sahip olması ve daha sonra bu becerileri geliştirmiş olması gerekmektedir. Aşılıoğlu'na (2008) göre okumada amaç, anlamının ötesinde bireyin okuduğunu anladıktan sonra onu değerlendirmeye tabi tutabilmesi, yorumlayabilmesi ve eleştirebilmesidir. Eleştirel olmayan bir okuyucu bilişsel öğrenme bakımından kavrama düzeyini aşamazken eleştirel okuyucunun sorgulayıcı bir tutum takınarak analiz, sentez ve değerlendirme düzeylerindeki işlemleri kazanması ve gerçekleştirmesi söz konusu olabilmektedir. Bloom'un taksonomisinde de üst düzey öğrenmeler arasında yer alan uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme basamağındaki öğrenmeler eleştirel düşünme becerisini desteklemektedir (Karadüz, 2010). Dolayısıyla eleştirel okuma becerilerinin geliştirilmesi, eleştirel düşünme becerilerinin gelişimine de katkı sağlayacaktır.

Eleştirel okuma; anlama, çözümleme ve değerlendirmeyi içeren aktif bir süreç olduğundan okuyucunun süreç boyunca zihinsel bakımdan oldukça etkin olması gerekmektedir (Emiroğlu, 2014). Özdemir (2013) eleştirel okumanın başat niteliğini okurun okuduklarını yargılaması ve sorgulaması olarak ifade etmektedir. Kurland (2000'den akt. Karabay, 2012, s.94) eleştirel okuma sürecini yazılı materyalleri dikkatli ve yansıtıcı okuma, metni analiz etme, metinden mantıklı sonuçlar çıkarma, metindeki kanıtları analiz etme ve tanıma süreci olarak açıklamaktadır. Türkben'e (2019b) göre de eleştirel okuyucu, metinle iletişime dayalı bir etkileşim içerisine girerek okuduklarını sorgular, karşılaştırır ve ondan çıkarımlar yapar. Alan yazın incelendiğinde eleştirel okumanın eğitim ortamında uygulamalı olarak öğretilmesi için araştırmacılar birçok strateji ortaya koymuşlardır. Özensoy (2011) yapmış olduğu literatür taramasıyla eleştirel okuma sürecinde; ön inceleme yapma, soru sorma, anahtar kavramlara dikkat etme, karşılaştırma yapma, özetleme, sayfa kenarına notlar yazma, metindeki tezi ve ana fikri değerlendirme, yazarın bakış açısı ve amacını bulma, olgu ve görüşleri ayırma, ön yargı ve kalıp yargıları fark etme, iddiaların kanıtlarla desteklenmesi, neden-sonuç ilişkisini kurma stratejilerinin genel olarak kullanılabilirliğini belirtmektedir. Okuma öncesinde, okuma sırasında ve okuma sonrasında uygulanan bu stratejiler sayesinde metin derinlemesine değerlendirilir ve yorumlanır. Demir (2017) eleştirel okumanın anlamaya ilişkin alt bileşenlerini literatürden hareketle; konunun tanımlanması, metindeki tezi ve ana fikri belirleme, anahtar kavramlara dikkat etme, kronolojik sırayı yakalayabilme, yazarın bakış açısını bulabilme, olgu ve görüşleri ayırma, ön yargı, kalıp yargıları ve varsayımları fark etme, metin içindeki tutarlılıkları ve çelişkileri fark etme, eski bilgi ve inanışların bulunması ve ön bilgilerle karşılaştırma, yazarın görüşleriyle kendi görüşlerini karşılaştırma, yorumlama, sonuç çıkarma ve değerlendirme şeklinde sıralamaktadır. Thistlethwaite (1990'den akt. Emiroğlu, 2014, s.44) eleştirel okumada; yazarın yeterliliği, yazarın nesneliliği/özneliliği, yazarın amacı ve tutumu, malzemenin/materyalin geçerliliği/güvenirliliği, akıl yürütme ve destekleyici kullanımı, okuyucunun ön yargısı ve nesneliliği değerlendirilmesi gereken özellikler arasında yer almaktadır.

Eleştirel okuma, metin türüne özgü bir okuma yapmayı da gerektirmektedir. Çünkü her metin türünün kendine has bir dokusu bulunmaktadır. Bu çalışmada, okuduğunu anlama ve eleştirel düşünme becerisinin geliştirilmesinde yazınsal nitelikli metinlerden yararlanılmıştır. Yazınsal yapıtlar tek iletili ve tek anlamlı metinler değil, tam karşılığı okurun anlamlandırma sürecinde etkin olarak yer almasıyla birlikte çok anlamlılık kazanan yapıtlardır" (Ülper, 2010, s.9). Yücelşen'e (2014) göre yazınsal metinler estetik özellikleriyle hem çözümleyici ve eleştirel düşünmeyi, hem de duygusal

zekâyı ve yaratıcılığı geliştirici bir gizilgüç içerirler. Okuduğunu anlama ve eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesinde duyma ve düşünme sorumluluğunu okura bırakan, öğrencinin yorumlamasına, kestirimde bulunmasına, değerlendirme ve yorumlar yapmasına ve yaşamla ilişki kurmasına olanak sağlayacak yazınsal metinlerin kullanımı önemli görülmektedir. Adalı (2010) yazınsal nitelikli metinlerin de eleştirel bir gözle çözümlenmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu doğrultuda okuma öncesinde amaç belirlenmeli, metni okumadan önce metne yönelik tahminler yapılmalı ve olaylar zihinde canlandırılmalıdır. Okunan metin sorgulanmalıdır. Kapalı noktalar açığa kavuşturulmalıdır. Çıkarımlar yapılmalı ve bir sonuca ulaşılmalıdır. Bu aşamada yazarın metni yazma amacı, okurlara vermek istediği mesaj gibi sonuçlara ulaşmak gerekmektedir.

Eleştirel okuma eğitiminde tek bir yönteme bağlı kalmayıp farklı yöntemlerle bu öğretimin yapılması gerekmektedir. Bu ortamlarda dilsel becerilerin yanı sıra düşünsel becerilerin de öğrencilere kazandırılması için uygun ortamlar oluşturulmalıdır. Bu bağlamda açık uçlu soruların, sebep sonuç ilişkilerine yönelik incelemelerin, küçük ve büyük grup tartışmalarının eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesinde önemli bir yeri olduğu düşünülmektedir (Yetgin, 2020). Öğrenme ortamında eleştirel düşünme atmosferi oluşturmada öğretmenin rolü, yaklaşımı ve bu beceriye sahip olması da oldukça önemlidir. Böyle bir ortamda, tüm eğitsel uygulama ve planlar, öğrenci katılımını teşvik eder. Olumlu bir sınıf ortamında bilgiler, fikirler, görüşler, düşünceler, değerlendirmeler, eleştiriler karşılıklı saygı ve sevgi içinde serbestçe dile getirilir (Hotaman, 2020). Öğrenme ortamlarında temel dil becerilerine yönelik yaklaşım ve etkinlikler de eleştirel düşünmenin temel ilkelerine yönelik olmalıdır. Çünkü düşünme becerisini eleştirel düzeyde geliştirme, dil becerileri aracılığıyla gerçekleştirilebilir (Karadüz, 2010). Semerci'ye (2003) göre öğrenme ortamlarında tartışma ve soru- cevap şeklinde derslerin işlenmesi, derse katılımı ve soru sormada kendilerine güven duymalarının sağlanması gibi durumların, eleştirel düşünme becerilerini geliştirdiği düşünülmektedir. Aydın, Erol ve Kaya'ya (2020) göre eleştirel okumanın temelinde sorgulama ve soru sorma yer almaktadır. Eğer okuyucu metni okurken soru sorma alışkanlığına erişmişse eleştirel okumanın en önemli ilkesini yerine getirmiş demektir.

Alan yazın incelendiğinde ana dili eğitiminde eleştirel okuma konusunda ülkemizde yapılan çalışmaların büyük çoğunluğu betimsel tarama niteliğinde olup (Akyol, 2011; Çam, 2006; Demir, 2017; Duran, 2013; Kılavuz, 2020; Özdemir, 2017; Sadioğlu ve Bilgin, 2008; Topçuoğlu Ünal ve Sever, 2013; Ünal, 2006; Yalçıntaş, 2014) çok azı eleştirel okuma becerilerinin eğitimi ve öğretimine ilişkin deneysel çalışma niteliğindedir (Aydın, Erol ve Kaya, 2020; Emiroğlu, 2014; Işık Aydın, 2017; Karabay, 2012; Özonat, 2019). Bu çalışmaların yanında eleştirel okuma becerisini geliştirmeye yönelik farklı yaklaşım, yöntem ve tekniklerin denendiği çalışmalar da bulunmaktadır (Aydın, 2020; Bayraktar, 2012; Gürer, 2021; Okur, 2019; Şahin, 2019). Yapılan bu çalışmalara rağmen öğrencilerin sahip olması gereken üst düzey öğrenme becerilerinden biri olan eleştirel okuma becerisinin okullarda etkili bir şekilde kazandırılmadığı ve öğrencilerin istenilen düzeyde eleştirel okuma becerilerine sahip olmadığı görülmektedir (Demir ve Kan, 2007; Özdemir, 2017). Bu durumda da daha fazla çalışmaya gereksinim duyulmaktadır. Türkben'e (2019b) göre eleştirel okuma becerisine sahip bireylerin yetiştirilmesi, eğitimin öncelikli amaçlarından biri hâline getirilmelidir. Bu bağlamda mevcut çalışma ile üst düzey düşünmenin ve öğrenmenin temelini oluşturan okuduğunu anlama becerisinin geliştirilmesiyle birlikte eleştirel düşünme becerilerin geliştirilmesi de hedeflenmiştir. Alan yazında yapılan taramada yazınsal nitelikli metinlere dayalı eleştirel okuma eğitimine yönelik deneysel bir çalışma ise tespit edilmemiştir. Bu çalışmadan elde edilecek bulguların ana dili eğitimi alanına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmanın problem cümlesi "Yazınsal nitelikli metinlere dayalı eleştirel okuma eğitimi öğrencilerin okuduğunu anlama ve eleştirel düşünme becerileri üzerinde etkili midir?" şeklinde belirlenmiştir. Araştırma problemi doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Yazınsal nitelikli metinlere dayalı eleştirel okuma eğitimi öncesi ve sonrasında öğrencilerin okuduğunu anlama düzeylerinde anlamlı bir farklılık var mıdır?
2. Yazınsal nitelikli metinlere dayalı eleştirel okuma eğitimi öncesi ve sonrasında öğrencilerin eleştirel düşünme düzeylerinde anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Öğrencilerin yazınsal nitelikli metinlere dayalı eleştirel okuma sürecine ilişkin görüşleri nelerdir?

Yöntem

Araştırmada, yazınsal nitelikli metinlere dayalı eleştirel okuma eğitiminin 6.sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama ve eleştirel düşünme becerilerine etkisini tespit etmek ve öğrencilerin bu sürece ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla "karma yöntem" kullanılmıştır. Alan yazında nitel ve nicel yöntemlerden oluşan karma yöntemin farklı şekillerde sınıflandırıldığı görülmektedir. Creswell (2003) karma yöntem araştırmalarında araştırmacıların; sıralı açıklayıcı tasarım, sıralı araştırıcı tasarım, sıralı dönüşümsel tasarım, eşzamanlı üçgenleme, eş zamanlı iç içe geçmiş, eş zamanlı dönüşümsel olmak üzere altı temel tasarımı çalışmalarında kullanabileceklerini söylemektedir. Creswell ve Plano Clark (2020) karma yöntem araştırmalarında kullanılacak desenleri şu şekilde sıralamaktadırlar: yakınsayan paralel desen, açıklayıcı sıralı desen, keşfedici sıralı desen, iç içe desen, dönüştürücü desen, çok aşamalı desen. Yıldırım ve Şimşek (2013) ise karma yöntem araştırmalarında çeşitleme deseni, gömülü desen, açıklayıcı desen ve açıklayıcı desen olmak üzere dört desenin kullanılabilirliğini belirtmektedir. Araştırmada karma yöntemin açıklayıcı desenine başvurulmuştur. Açıklayıcı desen; iki aşamadan oluşan desenin önce nicel verilerinin toplanılmasının ardından nitel verilerle desteklenmesi ve açıklanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırmanın nicel kısmında basit deneysel yol

(tek grup, öntest- müdahale-son test) izlenmiştir. “Deneklerin bağımlı değişkene ilişkin ölçümleri uygulama öncesinde ön test, sonrasında son test olarak aynı denekler ve aynı ölçme araçları kullanılarak elde edilir” (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2015, s.201). Bu bağlamda ortaokul 6.sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama ve eleştirel düşünme düzeyleri uygulama öncesi ve sonrasında ilgili ölçme aracı kullanılarak belirlenmiştir. Araştırmanın nitel kısmında ise öğrencilerle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır.

Tablo 1: Tek grup ön test- son test desen

Gurup	Ön Test	İşlem	Son Test
Deney Grubu	Okuduğunu Anlama ve Eleştirel Düşünme Başarı Ölçeği	Yazınsal Metinlere Dayalı Eleştirel Okuma Eğitimi	Okuduğunu Anlama ve Eleştirel Düşünme Başarı Ölçeği

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Aksaray ili Gülağaç ilçesinde bir ortaokulda 6. sınıfta okumakta olan ve amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme yoluyla seçilen 15 (5 kız, 10 erkek) öğrenci oluşturmaktadır. Uygun örneklemede, araştırmacılar katılımcıları ulaşması kolay, araştırma için uygun ve gönüllü bireylerden seçmektedir (Gravetter ve Forzano, 2012). Bu bağlamda mevcut araştırmada katılımcıların araştırmayı yürüten ikinci araştırmacının çalıştığı okuldan seçilmiş olması uygun örneklem yöntemi kapsamına girmektedir. Araştırmanın amacı doğrultusunda tasarlanan öğrenme ortamında yazınsal nitelikli metinler üzerinde eleştirel okuma eğitimi doğrultusunda uygulamalar gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada, yazınsal nitelikli metinlere dayalı eleştirel okuma eğitiminin okuduğunu anlama ve eleştirel düşünme becerisi üzerini etkisini belirlemede Amanvermez İncirkuş ve Beyreli (2019) tarafından geliştirilen “Öyküleyici Metinler İçin Analitik Eleştirel Düşünme Rubriği” ve “Bir Kavak ve İnsanlar” adlı okuduğunu anlama testi kullanılmıştır. Başarı testi ve rubriğin geçerlik, güvenilirlik ve kullanılabilirlik çalışmaları araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiştir. “Rubrik, içeriği anlama (tanımlama, yorumlama) ve derinlemesine anlama (analiz, çıkarım, açıklama, varsayımda bulunma, değerlendirme) olmak üzere 2 boyut ve 7 kriterden oluşmaktadır. Çalışma, uzman görüşüne dayalı nitel bir çalışmadır. Çalışma grubu ölçüt örnekleme ile ortaokul öğrencileri (n=202) olarak belirlenmiştir. Ölçeğin kapsam geçerliği için Lawshe tekniği kullanılmıştır. İçeriği anlama boyutunun kapsam geçerlik indeksi (KGİ) .89; derinlemesine anlama boyutunun ise .87 olarak hesaplanmıştır. Çalışmanın güvenilirliği “bağımsız değerlendirmeciler arası uyum güvenilirliği” ile sağlanmıştır. Pearson korelasyon analizi sonucunda değerlendirmecilerin eleştirel düşünme kriterlerine ilişkin puan ortalamaları korelasyonu arasında; çok yüksek, pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir (p<.01). ANOVA analizi ile değerlendirmecilerin puanlamaları arasında fark olmadığı belirlenmiştir (p>.05). Tüm bu işlemlerin sonunda, ortaokul öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerini değerlendirmeye yönelik geçerli, güvenilir ve kullanılabilir bir ölçme aracı geliştirilmiştir” (Amanvermez İncirkuş ve Beyreli, 2019). Mevcut araştırmada kullanılan başarı ölçeği de bu rubrik aracılığıyla iki puanlayıcı tarafından puanlanmıştır. Puanlamayı yapan iki değerlendirici arasındaki ilişki korelasyon analizi ile incelenmiş ve iki değerlendirici arasında %99,8 düzeyinde pozitif yönlü ilişki bulunmuştur (p<.001).

Araştırmanın nitel kısmında ise öğrencilerin yazınsal nitelikli eleştirel okumaya ilişkin duygu ve düşüncelerini belirlemek amacıyla öğrencilerle beş sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla görüşmeler yapılmıştır. Öğrencilerin görüşlerini belirlemek amacıyla hazırlanan soru maddeleri aynı uzmanlara gönderilmiş, uzmanların yapmış olduğu dönütler doğrultusunda soru maddeleri üzerinde gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Uygulama öncesi çalışmaya dâhil olmayan üç öğrenciye sorular yöneltilmiş ve soruların anlaşılır olduğu görülmüştür. Böylece görüşme formu son halini almıştır.

Veri Analizi

Kullanılan rubrikten elde edilen veriler sayısallaştırılarak bilgisayar ortamına aktarılmış ve SPSS 20.00 paket programı ile analizler yapılmıştır. Ön test ve son test sonuçları bağımlı gruplarda t testi ile karşılaştırılmıştır. Araştırmadan elde edilen nitel verilerin analizinde ise içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İki araştırmacı ayrı ayrı verileri analiz etmişlerdir. Miles ve Huberman (1994) formülüne (Görüş birliği sayısı/ (Görüş birliği sayısı + Görüş ayrılığı) göre kodlayıcılar arası hesaplanan uyumluluğun %92 olduğu belirlenmiştir. Görüşmelerden elde edilen bulgular, öğrencilerin cevaplarından alıntılar yapılarak desteklenmiştir. Etik kurallar gereğince öğrencilere Ö1, Ö2, Ö3 şeklinde kodlar verilerek isimleri gizlenmiştir.

Uygulama Süreci

Bu araştırmada, yazınsal nitelikli metinlere dayalı eleştirel okuma eğitiminin okuduğunu anlama ve eleştirel düşünmeye olan etkisi araştırılmıştır. Uygulama öncesi geniş bir literatür taraması gerçekleştirilmiş, yapılan çalışmalar incelenmiştir. Sonra mevcut araştırmanın problem cümlesi doğrultusunda, öğrencilerin okuduğunu anlama ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye dönük eğitim durumları hazırlanmaya başlanmıştır. Hazırlanan bu eğitim durumlarında, eleştirel okuma stratejileri doğrultusunda yazınsal nitelikli metinlerin nasıl okunacağına ilişkin yönergeler yer verilmiştir. Ayrıca Türkben ve Temizyürek’in (2018) belirttiği üzere, eğitim durumları hazırlanırken okuyucu-metin

ve sosyal ortam etkileşimi göz önünde bulundurulmuştur. Eleştirel okuma yapılırken sorulabilecek sorular listesi ve Bloom taksonomisi göz önünde bulundurularak metin altı soruları da hazırlanmıştır. Eğitim durumunda uygulanacak haftalık etkinlikler, eleştirel okuma soru listesi ve metin altı soruları uzman görüşüne sunulmuştur. Uzmanların dönütleri doğrultusunda etkinlikler, soru listesi ve metin altı soruları üzerinde gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Araştırmada kullanılacak geçerliliği ve güvenilirliği sağlanmış rubrik ve başarı testi belirlenmiş ve araştırmacılardan gerekli izinler alınmıştır. Araştırma için etik kuruldan da gerekli izinler alınmıştır. Gerekli hazırlıklar tamamlandıktan sonra araştırmanın yürütüleceği okulun idaresine, uygulamaya dâhil olacak öğrencilere ve öğrenci velilerine yapılacak çalışma ile ilgili gerekli bilgilendirmeler yapılmıştır. Kurum yetkilileriyle görüşülerek uygulamanın yapılacağı uygun sınıf belirlenmiştir. Uygulama öncesi onam formu ile öğrenci velilerinden izin de alınmıştır. Deney öncesinde ön test yapılmış ve sonrasında 8 hafta boyunca, haftada iki saat yazınsal nitelikteki metinler üzerinden eleştirel okuma eğitimi yapılmıştır. Uygulama bitiminde ön testte uygulanan başarı testi, son test olarak tekrar uygulanmıştır. Elde edilen bulgular “Öyküleyici Metinler için Analitik Eleştirel Düşünme Rubriği” kullanılarak puanlanmıştır. Bu puanlamayı, araştırmacıdan sonra güvenilirliğinin artırılması için başka bir alan uzmanı da yapmıştır. Uygulamanın sonunda öğrencilerden çalışmayla ilgili görüş alabilmek için bire bir yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmış ve bunlar ses kaydına alınmıştır, sonra ise araştırmacı tarafından yapılan görüşmeler yazıya geçirilmiştir. Görüşme formundan elde edilen bulgular da içerik analizi tekniği ile incelenmiştir. Eğitim durumu için hazırlanan metinler ve yazarları Tablo 2’de verilmiştir:

Tablo 2: Eğitim durumu için hazırlanan metinler ve yazarları

Haftalar	Metin	Yazarı
1. Hafta	Satılık Kitap	Sevim Ak
2. Hafta	Masal Ağacı	Gülten Dayıoğlu
3. Hafta	Eskici	Refik Halit Karay
4. Hafta	Miras Keçe	Kenan Hulusi Koray
5. Hafta	Prensi Olmayan Masal Kitabı	Fatih Erdoğan
6. Hafta	Yeşil Gözlü Kardan Adam	Tacettin Şimşek
7. Hafta	Güneş’in Doğduğu Her Yer	Bestami Yazgan
8. Hafta	Düşler Kraliyim Ben	Emin Özdemir

Bulgular

Bu bölümde, süreç boyunca eleştirel okuma stratejileri doğrultusunda yapılan uygulamaların okuduğunu anlama ve eleştirel düşünme açısından etkililiği değerlendirilmiştir.

Birinci ve İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

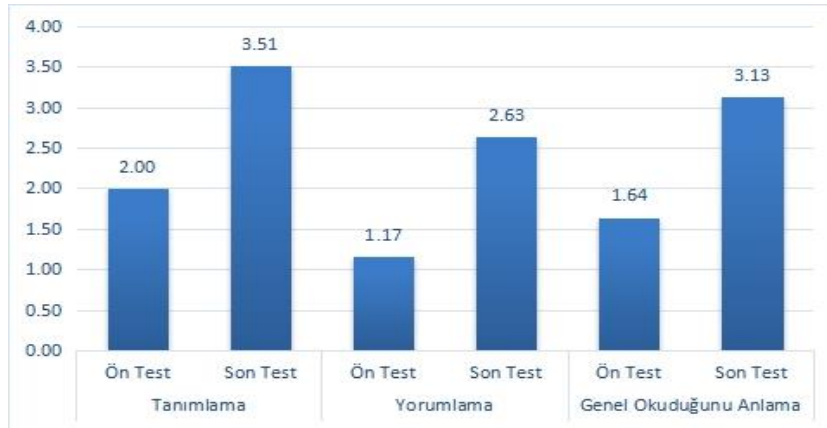
Öğrencilerin yazınsal nitelikli metinlere dayalı eleştirel okuma eğitimi öncesi ve sonrasında öğrencilerin okuduğunu anlama ve eleştirel düşünme düzeylerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığına ilişkin bulgular Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3: Öğrencilerin uygulama öncesi-sonrası okuduğunu anlama ve eleştirel düşünme düzeyleri

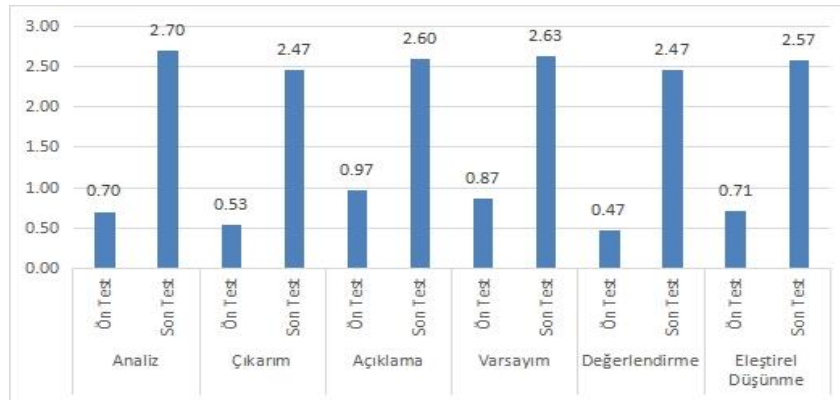
Deney Grubu	n	Ortalama	Std. Sapma	t	p	Cohen’s d	
Tanımlama	Ön Test	15	2,00	0,97	-7,829	0,000*	2,092
	Son Test	15	3,51	0,67			
Yorumlama	Ön Test	15	1,17	1,03	-6,722	0,000*	1,797
	Son Test	15	2,63	0,49			
Okuduğunu Anlama (Genel)	Ön Test	15	1,64	0,93	-8,551	0,000*	2,285
	Son Test	15	3,13	0,53			
Analiz	Ön Test	15	0,70	0,84	-9,403	0,000*	2,513
	Son Test	15	2,70	0,65			
Çıkarım	Ön Test	15	0,53	0,83	-10,640	0,000*	2,844
	Son Test	15	2,47	0,52			
Açıklama	Ön Test	15	0,97	0,97	-6,507	0,000*	1,739
	Son Test	15	2,60	0,51			
Varsayım	Ön Test	15	0,87	0,83	-10,094	0,000*	2,698
	Son Test	15	2,63	0,67			
Değerlendirme	Ön Test	15	0,47	0,74	-11,832	0,000*	3,162
	Son Test	15	2,47	0,52			
Eleştirel Düşünme (Genel)	Ön Test	15	0,71	0,76	-11,825	0,000*	3,160
	Son Test	15	2,57	0,50			

* $p < .001$

Tablo 3 incelendiğinde öğrencilerin tanımlama, yorumlama ve genel okuduğunu anlama düzeyi ön test ve son test puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır ($p < .001$). Son test puan ortalaması ön testten anlamlı derecede daha yüksektir. Bu sonuçtan hareketle yazınsal nitelikli metinlere dayalı eleştirel okuma eğitiminin öğrencilerin okuduğunu anlama becerilerini geliştirdiği söylenebilir. Benzer şekilde rubriğin eleştirel düşünme ile ilgili alt boyutlarında da ön test- son test puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık görülmektedir ($p > .05$). Ölçeğin genelinde öğrencilerin büyük çoğunluğu ön testte 2.00'in altında bir ortalamaya sahiptir. Özellikle ön testte analiz, çıkarım, değerlendirme gibi üst düzey düşünme becerileri gerektiren alanlarda 1.00 ortalamasının altında olduğu görülmektedir. Son testte bu becerilerin arttığı ve öğrencilerin bu yönde gelişim gösterdiği görülmüştür. Analiz, çıkarım, açıklama, varsayım, değerlendirme ile eleştirel düşünme geneli son test düzeyi ön test düzeyinden anlamlı derecede daha yüksektir. Uygulama süreci boyunca yazınsal nitelikli metinlere dayalı eleştirel okuma eğitiminin öğrencilerin eleştirel düşünme becerisi kazanmalarında büyük rol oynadığı görülmektedir. Ön test ve son testlere ilişkin bulgular Şekil 1 ve Şekil 2'de de görülmektedir.

Şekil 1: Ölçeğin okuduğunu anlama alt boyutlarına ilişkin ön test ve son test puan ortalamaları

Şekil 2: Ölçeğin eleştirel düşünme alt boyutlarına ilişkin ön test ve son test puan ortalamaları

Şekil 1 ve Şekil 2'ye bakıldığında, son test puan ortalamalarının ön test puan ortalamalarından oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgular, yazınsal nitelikli metinlere dayalı hazırlanan eleştirel okuma eğitim durumlarının öğrencilerin hem okuduğunu anlama hem de eleştirel düşünme becerilerini geliştirmekte etkili olduğunu göstermektedir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu bölümde öğrencilerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir. Öğrencilerin yazınsal nitelikli metinlere dayalı eleştirel okuma eğitimine ilişkin görüşleri Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4: Öğrencilerin yazınsal nitelikli eleştirel okuma eğitimi uygulamaları hakkındaki görüşleri

Tema	Kodlar	f
Okuma sürecinin niteliği	Eğlenceli olması	9
	Etkileşimli olması	6
	Farklı olması	4
	Merak uyandırıcı olması	4
Anlama becerisini geliştirici	Okuduğunu daha iyi anlama	12
	Stratejik okuma	9
	Anlam üzerinde yoğunlaşma	8
	Okuduklarını sorgulama	7
	Anlamayı izleme	6
	Çıkarımda bulunma	6
	Metnin iletisini belirleme ve değerlendirme	5
	Okuduklarını günlük hayatla ilişkilendirme	3
Okumaya olan bakış açısı	Okumayı daha çok sevme	11
	Eğlenerek okuma	7
Düşünme becerilerini geliştirici	Çok yönlü düşünme	9
	Soru sorma/Sorgulama	8
	Farklı bakış açısı kazandırması	6
	Başkalarının düşüncelerini analiz etme	6
	Nedenleriyle görüş ortaya koyma	5
	Yargıda bulunma	4
	Tartışma	3
Türkçe dersine yönelik tutum	Dersi daha çok sevme	12
	Türkçe derslerinin bu şekilde işlenmesini isteme	7
	Değişiklik olmadı	1

Araştırma kapsamında öğrencilerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulguların çözümlenmesiyle ortaya çıkan kodların bir araya getirilmesiyle 5 tema belirlenmiştir. Belirlenen birinci tema “Okuma sürecinin niteliği” temasıdır. Bu temaya ilişkin kodlar “eğlenceli olması”, “etkileşimli olması”, “farklı olması” ve “merak uyandırıcı olması” şeklinde sıralanabilir. “Okuma sürecinin niteliği” temasına ilişkin öğrenci görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

“(…) Yazınsal nitelikli eleştirel okuma uygulama dersleri çok eğlenceliydi. Daha öncesinden bu şekilde ders işlemiyorduk (…)[Ö1]”

“Derslerimiz her zamankinden farklıydı. Etkileşimli bir sınıf ortamımız vardı. Okuduklarımız ile ilgili birbirimize sorular soruyorduk (…)[Ö7]”

Öğrenme daha çok sınıf ortamında gerçekleştiği için öğrenciyi sınıf ortamında etkin kılan, öğrenciler arasında etkileşimi ön planda tutan yaklaşım, yöntem ve tekniklere daha fazla yer verilmelidir. Metin üzerinde öğrenci-öğrenci ve öğrenci-öğretmen arasında etkileşim yaşanması anlama becerilerinin gelişimine de katkı sağlayacaktır. Bulgulara bakıldığında da öğrencilerin uygulanan etkinliklerini eğlenceli, etkileşimli, farklı ve merak uyandırıcı buldukları görülmektedir. Yukarıda verilen nicel bulgular da yapılan uygulamaların etkililiğini ortaya koymaktadır. “Anlama becerisini geliştirici” teması altında ise “okuduğunu daha iyi anlama”, “stratejik okuma”, “anlam üzerinde yoğunlaşma”, “okuduklarını sorgulama”, “anlamayı izleme”, “çıkarımda bulunma”, “metnin iletisini belirleme ve değerlendirme” ve “okuduklarını günlük hayatla ilişkilendirme” kodları yer almaktadır. Bu temaya ilişkin öğrenci görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

“(…)Eleştirel okuma çalışmaları ile birlikte okuduklarımı daha iyi anlamaya başladım. Önceden sadece okuyup geçiyordum. Ama şimdi okuduklarım üzerinde yoğunlaşıyorum, okuduklarımı değerlendiriyorum (…)[Ö5]”

“(…) Öğrendiğimiz stratejiler metinler üzerinde daha fazla yoğunlaşmamı sağladı. Karakterlerin yaşadıklarını, yaşanan olayları sorgulamaya başladık. Olayları zihnimizde canlandırıyorduk (…)[Ö9]”

Okuma, yazar ve okuyucu arasında aktif ve etkili bir iletişim sürecini gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda okuyucunun okuduklarını anlamlandırabilmesi için de metni eleştirel bir gözle okuması gerekir. Hem nicel bulgular hem de nitel bulgular, eleştirel okuma stratejiler doğrultusunda yapılan metin incelemelerinin öğrencilerin okuduğunu anlama becerilerini geliştirdiğini ortaya koymaktadır. Yapılan çalışmaların öğrencilerin okumaya yönelik bakışlarını da etkilediğini göstermektedir. Yapılan analizler sonucu “Okumayı daha çok sevme” ve “eğlenerek okuma” kodlarından “okumaya olan bakış açısı” temasına ulaşılmıştır. Bu temaya ilişkin öğrenci görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

“(…) Eleştirel okuma etkinlikleri bana okumayı sevdirdi. Artık okumak benim için çok eğlenceli bir şey… (…)[Ö4]”

“(…) Çalışmadan önce kitap okumayı hiç sevmiyordum, etkinlikler eğlenceli olduğu için okumayı artık daha çok seviyorum (…)[Ö12]”

“(…) Kitap okumayı daha çok sevmeye başladım. Çünkü okuduklarımı daha iyi anlıyorum (…) [Ö14]”

Uygulanan etkinliklerle birlikte öğrencilerin okumaya bakış açısının değişip değişmediği de belirlenmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin okunanları eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmeleri onların okumaya olan bakış açılarını da etkilediği görülmektedir. Uygulanan eğitim programının bu noktada etkili olduğu anlaşılmaktadır. Metinle nasıl bir iletişim ve etkileşim içerisine gireceğini öğrenen birey, metin türüne göre okuma sürecinde uyguladığı eleştirel okuma stratejiler ile birlikte karşısına çıkabilecek okuma engellerini aşma çabası içerisine girer. Bu durum bireyin okumadan kaçınmasının önüne geçer ve okumaya yönelik olumlu bir tutum takınmasını sağlar. Etkileşimli ve eleştirel okuma yöntemleri ile birlikte yazın metinleri, öğrencilerin üst düzey bilişsel özellikler kazanmasına da yardımcı olmuş olur. Uygulanan etkinliklerle birlikte öğrencilerin eleştirel düşünce becerilerinin de geliştiği görülmektedir. Öğrencilerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular analiz edilince “çok yönlü düşünme”, “soru sorma/sorgulama”, “farklı bakış açısı kazandırma”, “başkalarının düşüncelerini analiz etme”, “nedenleriyle görüş ortaya koyma”, “yargıda bulunma” ve “tartışma” kodlarına ulaşılmış ve bu kodların bir araya getirilmesiyle “düşünme becerilerini geliştirici” temasına ulaşılmıştır. Bu temaya ilişkin öğrenci görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

“(…) Öykü okurken ara ara durup anlayıp anlamadığımızı kontrol ediyorduk. Metinle ilgili soruları cevaplandırıyorduk (…) [Ö1]”

“(…) Öyküde anlaşılmayan bir yer ya da olay olduğunda üzerinde yoğunlaşım anlamaya çalışıyorduk. Kendi aramızda tartışıyorduk. Birbirimize sorular soruyorduk (…) [Ö4]”

“(…) Metinde ele alınan ilginç olayları, karakterlerin tutum ve davranışlarını sorgulayarak okuma yaptık (…) [Ö7]”

“(…) Önceden okuduğum öykü ilgili duygu ve düşüncelerimi kimseyle paylaşmazdım. Şimdi ise öykü ile ilgili düşüncelerimi arkadaşlarımla paylaşıyorum. Onlar da düşüncelerini söylüyorlar (…) [Ö9]”

“(…) Okuduğumuz öykü ile ilgili notlar alıyorduk. Bu notlara bakarak öykü ile ilgili düşüncelerimizi söylüyorduk (…) [Ö15]”

Öğretim programlarının temel amaçlarından biri öğrenmeyi ve düşünmeyi öğrenmiş bireyler yetiştirmektir. Bu açıdan bakıldığında öğrencilerin eleştirel bir gözle öyküleyici metinleri okudukları görülmektedir. Öğrencilerin okuduğu metinde ileri sürülen düşünceleri anlamaya çalışması, metni sorgulamaları, olayları ve karakterlerin davranışlarını değerlendirmeleri, çıkarım yapmaları eleştirel bir bakış açısı kazandıklarını göstermektedir. Yazınsal nitelikli metinlerle geliştirilen etkileşimli bir ilişki ve bu ilişkinin yaşandığı sınıf ortamı derse karşı olan tutumu da olumlu etkilediği anlaşılmaktadır. “Türkçe dersine yönelik tutum” temasına ilişkin öğrenci görüşlerinden bazıları şu şekildedir.

“(…)Bu etkinlikler sayesinde Türkçe dersini daha çok sevmeye başladım. Keşke sürekli bu şekilde ders işlesek (…) [Ö5]”

“(…)Önceden derste yaptığımız etkinlikler hoşuma gitmiyordu. Ama uygulamalar başladıktan sonra etkinliklerin yapılacağı saatleri sabırsızlıkla bekliyordum (…) [Ö12]”

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgular, yazınsal nitelikli metinlere dayalı eleştirel okuma eğitiminin öğrencilerin okuduğunu anlama ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirdiğini ortaya koymaktadır. Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (2019) temel dil becerilerinin yanında; öğrencilerin düşünme, anlama, sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, analiz-sentez yapma, değerlendirme gibi zihinsel becerilerinin geliştirilmesi de amaçlanmaktadır. Öğrencilere programın hedeflediği kazanımlar edindirilirken ve bunlar geliştirilirken farklı türden metinlerden yararlanılmalıdır. Mevcut araştırmada öğrencilerin dil becerilerini geliştirerek onların düşünen ve duyarlı bireyler olarak yetişmelerine katkı sağlamak adına yazınsal nitelikli metinlerden yararlanılmıştır. Araştırmaya dâhil olan öğrenciler, seçilen metinleri beğendiklerini belirtmişlerdir. Sever, Kaya ve Aslan’a (2006) göre de yazınsal nitelikli metinler, bir öğretim aracı olarak Türkçe öğretiminin odağında yer almalıdır. Türkben ve Temizyürek’e (2020) göre okuyan, okuduğunu anlayan, eleştirel düşünen, duygu ve düşüncelerini iyi anlatabilen bireylerin yetişmesinde yazınsal nitelikli yapıtların önemli bir yeri vardır. Özgen Tuncer’e (2010) göre öğrencilerin yaş ve ilgilerini göz önünde bulundurarak seçilecek ve işlenecek farklı türlerde metinler, öğrencilerin dil becerilerinin yanı sıra üst düzey becerilerinin geliştirilmesi için öğretmenlere yardımcı olacaktır. Aslan’a (2010) göre öğretmenin derslerde kullandığı metinler eleştirel ve özgür düşünebilmeye, farklı düşünceler üretmeye olanak sağlamalıdır. Çer’e (2016) göre Türkçe öğretimi ortamlarında, çocuğun gelişimsel düzeyine uygun, sanatçı duyarlılığının yansıdığı yazınsal nitelikli metinlerin incelenmesi, çocukların okuma kültürü sürecinde yer alarak duygu ve düşüncelerini doğru, açık, etkili ve estetik bir biçimde ifade etmelerine, Türkçenin yaratıcı anlatım olanaklarını sezinleyebilmelerine, sözcük dağarcıklarını geliştirebilmelerine, düş kurma ve üst düzey düşünme sorumluluğu alabilmelerine katkı sağlayabilir. Başoğlu ve Mutlu’ya (2012) göre de eleştirel düşünme eğitimi uygun metinlerin ve soruların seçilmesi ile öğrenciyi hem düşündürmek hem de eleştirel bir okur haline getirmek mümkündür.

Yapılandırmacı eğitim yaklaşımının temel prensiplerinden olan sorgulama, düşünme, yorum yapma ve öğrendiklerinden yeni bir sonuca varma yetisinin geliştirilmesinin, okuma becerisi açısından en yetkin yöntem ve

tekniklerinden biri de eleştirel okumadır (Topçuoğlu Ünal ve Sever, 2013). Mevcut araştırmadan elde edilen bulgular da bu düşüncüyü desteklemekte, eleştirel okuma stratejileri doğrultusunda tasarlanan etkinliklerin öğrencilerin okuduğunu anlama becerileri üzerinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Belirlenen bu sonuç, eleştirel okuma temelli etkinliklerin öğrencilerin akademik başarıları üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Eleştirel okuma, bilgi ve teknolojinin hızlı bir şekilde geliştiği günümüz dünyasında bireylerin sahip olması gereken temel becerilerden biridir. Bu bağlamda öğretim programlarında eleştirel okuma becerisinin kazandırılması üzerinde önemle durulmaktadır. Alan yazında da eleştirel okuma becerilerinin kazandırılmasına yönelik deneysel çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Işık Aydın (2017) eleştirel okuma ve tartışarak okuma yöntemlerinin 6. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama düzeyine etkisini belirlemeyi amaçladığı çalışmasında, uygulanan yöntemlerin öğrencilerin okuduğunu anlama düzeyine anlamlı şekilde katkı sağladığı sonucuna ulaşmıştır. Aydın, Erol ve Kaya (2020) eleştirel okuma yönteminin okuduğunu anlama üzerindeki etkilerini belirlemeye çalıştıkları çalışmalarında, eleştirel okuma yöntemiyle ders işleyen deney grubu öğrencileriyle mevcut okuma yöntemiyle ders işleyen kontrol grubu öğrencileri arasında deney grubu lehine anlamlı bir farkın olduğu belirlenmiştir. Emiroğlu (2014) 9.sınıf öğrencileri üzerinde yapmış olduğu çalışmada, eleştirel okuma öğretiminin öğrencilerin eleştirel okuma becerilerini geliştirdiğini ortaya koymuştur. Karabay (2012) öğretmen adayları üzerinde yapmış olduğu deneysel çalışmasında, uygulanan eleştirel okuma programının okuduğunu anlama becerileri üzerinde etkili olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Özönat (2019) tarafından yapılan çalışmada, çoklu ortama dayalı eleştirel okuma eğitiminin eleştirel okuma becerilerine etki düzeyinin yüksek olduğu, yapılan eğitimin öğrencilerin okuduğunu anlama, yorumlama, değerlendirme, karşılaştırma, bilgiyi somutlaştırabilme ve kalıcılığını sağlama, çıkarımda bulunma gibi becerilerini geliştirdiği tespit edilmiştir. Mevcut araştırmanın nitel bulgularına göre de eleştirel okuma eğitimi etkinliklerinin etkileşimli bir öğrenme ortamı oluşturduğu ve bu ortamda öğrencilerin metinler üzerinde konuştukları, tartıştıkları ve eleştirel bir bakış açısıyla metinleri analiz ettikleri anlaşılmaktadır. Öğrenciler çoğunlukla eleştirel okuma etkinliklerine olumlu duygusal tepkiler vermişlerdir.

Eleştirel okuma, eleştirel düşünmeyi gerektiren bir beceridir. Sadioğlu ve Bilgin (2008) eleştirel okumanın beraberinde eleştirel düşünmeyi gerektirdiğini ifade etmektedirler. Karadeniz'e (2014) göre ise eleştirel okuma, eleştirel düşünmenin ilk ve en önemli basamağıdır, insanlara eleştirel bakış açısının kazandırılmasında önemli bir yere sahiptir; çünkü insanlar sahip olduğu bilgilerin büyük bir kısmını okuyarak edinir. Bir başka ifade ile öğrencilerin eleştirel okuma becerilerinin geliştirilmesi onların eleştirel düşünme becerilerinin gelişimine de katkı sağlayacağı söylenebilir. Kıran (2019) yapmış olduğu çalışmada, ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme beceri düzeyleri ile okuduğunu anlama başarı durumları arasında pozitif ilişki olduğunu belirlemiştir. Basmaz ve Kutlu (2021) tarafından yapılan çalışma da bu düşüncüyü desteklemektedir. Araştırmacıların yapmış olduğu çalışmada, öğrencilerin okuduğunu anlama becerilerinin eleştirel düşünme eğilimlerini önemli derecede yordadığı görülmektedir. Bu nedenle eleştirel düşünme ve okuduğunu anlama becerisini geliştirmek için bu becerilerin birbirinden bağımsız olarak düşünülmemesi gerekmektedir. Mevcut araştırmada eleştirel okuma stratejileri ile yazınsal nitelikli metinler üzerinde yapılan çalışmaların öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini olumlu bir şekilde etkilediği ve geliştirdiği tespit edilmiştir. Bu bulguyu, araştırmanın nitel bulguları da desteklemektedir. Eğitim durumları için hazırlanan etkinlik süreçlerine eleştirel düşünme temelli içeriklerin eklenmesi, onların eleştirel düşünme becerilerinin gelişmesine katkı sağlamıştır. Alan yazında da eleştirel okumaya göre düzenlenmiş öğretim programlarının, eleştirel okuma stratejileri öğretiminin eleştirel düşünme becerilerini geliştirdiğine yönelik çalışmalar bulunmaktadır. Özensoy (2011) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre eleştirel okumaya göre hazırlanmış örnek üniteye ve ünitenin eleştirel okumasına dayalı öğretimin eleştirel düşünme becerisini anlamlı düzeyde artırdığı görülmüştür. İncirkuş (2018) bilişsel farkındalık stratejilerinin okuduğunu anlama ve eleştirel düşünme becerisi üzerindeki etkisini belirlemeyi amaçladığı çalışmasında, uygulanan stratejilerin 6.sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerini geliştirdiği sonucuna ulaşmıştır. Güzel (2022) tarafından yapılan çalışmada da deney grubunda yer alan sınıfta, öğrencilere verilen içerik temelli eleştirel düşünme becerisi eğitimlerinin onların Türkçe dersi akademik başarı puanları üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu saptanmıştır.

Sonuç olarak, bu çalışmadan hareketle eleştirel okuma becerinin öğretilbilir ve geliştirilebilir bir beceri olduğu söylenebilir. Yazınsal nitelikli metinler doğrultusunda, eleştirel okuma stratejileri ile yapılandırılmış etkinliklerin öğrencilerin hem okuduğunu anlama hem de eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilebileceği anlaşılmaktadır. Elde edilen bulguların ışığında şu önerilere yer verilebilir:

- Öğrenme ortamlarında nitelikli yazınsal metinler, düşünen ve duyarlı bireylerin yetişmesi adına vazgeçilmez araçlar olarak yer almalıdır.
- Türkçe derslerinde ders içerikleri ve etkinlikleri, eleştirel düşünmeye yöneltecek şekilde oluşturulmalıdır.
- Türkçe ders kitaplarında yer alan metin altı soruları, Bloom taksonomisi göz önünde buldurularak hazırlanmalıdır.
- Sınıfta öğrenciler metin üzerinde tartışmaya, konuşmaya ve düşünmeye yöneltilmelidir.
- Hizmet içi eğitimlerle öğretmenlere eleştirel okuma ve eleştirel düşünme becerilerinin öğrencilere etkin bir şekilde nasıl kazandırılacağına ilişkin uygulamalı eğitimler verilmelidir.
- Yazınsal nitelikli metinlere dayalı eleştirel okuma eğitimi 6.sınıf düzeyinde gerçekleştirilmiştir. Aynı araştırma farklı sınıf düzeylerinde de gerçekleştirilebilir.

Kaynaklar

- Adalı, O. (2010). (2010). *Etkileşimli ve eleştirel okuma teknikleri*. İstanbul: Toroslu Kitaplığı.
- Akyol, A. (2011). *2005 ilköğretim ikinci kademe Türkçe dersi öğretim programında eleştirel okuma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Amanvermez İncirkuş, F. ve Beyreli, L. (2019). Öyküleyici metinler aracılığıyla eleştirel düşünme becerilerini değerlendirmeye yönelik bir rubrik. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(3), 597-629.
- Aslan, C. (2010). Düşünme becerilerini geliştirici dil ve edebiyat öğretimi ortamları –Bir eğitim durumu örneği-. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(24), 127-152.
- Aşılıoğlu, B. (2008). Bilişsel öğrenmeler için eleştirel okumanın önemi ve onu geliştirme yolları. *D. Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 1-11.
- Ateş, S. (2013). Eleştirel okuma ve bir beceri olarak öğretimi. *Turkish Journal of Education*, 2(3), 40-49.
- Aydın, B. (2020). *Altı şapkalı düşünme tekniğinin ortaokul yedinci sınıf öğrencilerinin eleştirel okuma becerilerini geliştirmelerine etkisi*. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Aydın, E., Erol, S., & Kaya, M. (2020). Eleştirel okuma yönteminin okuduğunu anlamaya etkisi. *Çukurova Araştırmaları*, 6(1), 141-150.
- Basmaz, I. ve Kutlu, Ö. (2021). Eleştirel düşünme eğilimlerinin okuduğunu anlama, öğrenci, aile ve ev ortamı değişkenleri bağlamında incelenmesi. *Dijital Ölçme ve Değerlendirme Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 100-118. <https://doi.org/10.29329/dmer.2021.409.2>
- Bayraktar, M. (2012). *Şematik öğrenme modelinin eleştirel okuma becerisini geliştirmeye etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Başoğlu, N. ve Mutlu, B. (2012). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin eleştirel düşünme eğitimine uygunluğu. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(3), 983-998.
- Belet, Ş. D. (2011). Eleştirel okuma becerisinin geliştirilmesinde hikâye anlatma yönteminin kullanımı: Öğretim deneyi uygulaması, *Bilig*, 59, 67-96.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Creswell, J. W. (2003). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Cresswell, J.W ve Plano Clark, V.L. (2020). *Karma yöntem araştırmaları tasarımı ve yürütülmesi* (2. Baskıdan Çeviri). Çeviri Editörleri: Yüksel Dede ve Selçuk Beşir Demir. Ankara: Anı Yayınları.
- Çakır, N. (2013). *Üniversite eğitiminin üst düzey düşünme becerilerinin gelişimine etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çam, B. (2006). *İlköğretim öğrencilerinin görsel okuma düzeyleri ile okuduğunu anlama, eleştirel okuma ve Türkçe dersi akademik başarıları arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Çer, E. (2016). Türkçe öğretiminde çocuğa görelilik ilkesine uygun edebiyat yapıtlarının önemi. *İlköğretim Online*, 15(4), 1399-1410.
- Çifçi, M. (2006). Eleştirel okuma. *Bellekten*, 54(1), 55-80.
- Demir, R. (2017). *7. sınıf öğrencilerinin eleştirel okuma becerileri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Demir, R. ve Kan, M. O. (2017). 7. sınıf öğrencilerinin eleştirel okuma becerileri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 666-682.
- Duran, E. (2013). Türkçe Dersi Öğretim Programlarında eleştirel okuma. *The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science*, 6(2), 351-365.
- Emiroğlu, H. (2014). *Eleştirel okuma öğretiminin eleştirel okuma becerisine etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Düzce.
- Gravetter, J. F. ve Forzano, L. B. (2012). *Research methods for the behavioral sciences* (4. Baskı). USA: Linda Schreiber-Ganster.
- Güneş, F. (2012). Öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirme. *TÜBAR*, XXXII, 127-146.
- Güneş, G. (2019). *Eleştirel düşünme temelli dinleme / izleme eğitiminin eleştirel dinleme / izlemeye etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gürer, N. (2021). *Yaratıcı okuma etkinliklerinin ilkökul 4. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama, yaratıcı okuma, akıcı okuma ve eleştirel okuma becerilerine etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Güzel, İ. (2022). *Eleştirel düşünme becerisi öğretiminin ortaokul öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerine ve Türkçe dersine yönelik tutumlarına etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Hotaman, D. (2020). Eleştirel düşünme becerisi açısından öğrenme kuramları, öğrenme ortamları ve öğretmen davranışlarının incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(72), 637-647.
- Işık Aydın, R. (2017). *Eleştirel okuma ve tartışarak okuma yöntemlerinin 6. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama düzeyine etkisi (Muş ili örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

- İncirkuş, F. A. (2018). *Bilişsel farkındalık stratejilerinin okuduğunu anlama ve eleştirel düşünmeye etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Karabay, A. (2012). *Eleştirel okuma-yazma eğitiminin Türkçe öğretmeni adaylarının akademik başarılarına ve eleştirel okuma-yazma düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Karadeniz, A. (2014). Eleştirel okuma özyeterlilik algısı ölçeğinin geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 113 – 140.
- Karadüz, A. (2010). Dil becerileri ve eleştirel düşünme. *Turkish Studies*, 5(3), 1566-1593.
- Kılavuz, Ş. (2020). *Türkçe öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının eleştirel okuma düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Kıran, M. S. (2019). *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme beceri düzeyleri ile okuduğunu anlama başarı durumları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- MEB (2019). *Türkçe dersi (1-8. Sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Mete, G. (2021). Ortaokul öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerinin incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9(2), 492-509.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. London: Sage Publications.
- Okur, T. (2019). *Okuma çemberlerinin ilköğrencilerinin eleştirel okuma becerilerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Özdemir, E. (2013). *Eleştirel okuma*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özdemir, S. (2017). Ortaokul öğrencilerinin eleştirel okuma özyeterlilikleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5(7), 41-55.
- Özensoy, A. U. (2011). *Eleştirel okumaya göre düzenlenmiş sosyal bilgiler dersinin eleştirel düşünme becerisine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özgen Tuncer, Ç. (2010). Türkçe dersinde üst düzey düşünme becerilerinin geliştirilmesi. <http://www.ogretmen.info/makale/23.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Özonat, Z. (2019). *Çoklu ortama dayalı eleştirel okuma eğitiminin 6. sınıf öğrencilerinin eleştirel okuma becerilerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Sadioğlu, Ö. ve Bilgin, A. (2008). İlköğretim öğrencilerinin eleştirel okuma becerileri ile cinsiyet ve anne-baba eğitim durumu arasındaki ilişki. *İlköğretim Online*, 7(3), 814-822.
- Semerci, Ç. (2003). Eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 28(127), 64-70.
- Sever, S., Kaya, Z., & Aslan, C. (2006). *Etkinliklerle Türkçe öğretimi*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Şahin, G. (2019). *Bibliyoterapiye dayalı okuma programının benlik algısı ve eleştirel okuma düzeyine etkisi*. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Paul, R. ve Elder, L. (2006). *The miniature guide to critical thinking: Concepts and tools*. Tomales, CA: The Foundation for Critical Thinking. https://www.criticalthinking.org/files/Concepts_Tools.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Thistlethwaite, L. L. (1990). Critical reading for at-risk students, *Jornal of Reading*, 12: 586-593.
- Toğçuoğlu Ünal, F. ve Sever, A. (2013). Türkçe öğretmeni adaylarının eleştirel okumaya yönelik özyeterlilik algıları. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 2(6), 33-42.
- Türkben, T. ve Temizyürek, F. (2018). Etkileşimsel okuma modelini temel alan Türkçe öğretiminin öğrencilerin okuduğunu anlama becerileri üzerine etkisi. *Turkish Studies*, 13(4), 1237-1268.
- Türkben, T. (2019a). Etkin bir okuma becerisi öğretim modelini temel alan izlençe: Etkileşimsel okuma modeli. *ZfWT*, 11(1), 141-163.
- Türkben, T. (2019b). Eleştirel okuma eğitimi doğrultusunda metin ve etkinlik tasarımı. S. Şen ve M. Mangır (Ed.). *XI. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı* içinde s. 2158-21-71, Samsun.
- Türkben, T. ve Temizyürek, F. (2020). Türkçe öğretiminde yazınsal nitelikli metinlerin önemi: Bir olgubilim çalışması. *International Journal of Language Academy*, 8(3), 1-15.
- Türkben, T. (2021). Okuma eğitimi. F. Temizyürek ve T. Türkben (Ed.) *Türkçe öğretimine genel bir bakış el kitabı* içinde (s.93-156). Pegem Akademi.
- Ülper, H. (2010). *Okuma ve anlamlandırma becerilerinin kazandırılması*. Ankara: Nobel.
- Ünal, E. (2006). *İlköğretim öğrencilerinin eleştirel okuma becerileri ile okuduğunu anlama ve okumaya ilişkin tutumları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Yalçıntaş, E. (2014). *İlkokullarda eleştirel okuma eğitiminin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yetgin, A. (2020). *İlkokulda okuduğunu anlama yaratıcı okuma eleştirel düşünme ve üstbilişsel farkındalık: İlişkisel tarama modelinde bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Kırıkkale.
- Yücelşen, N. (2014). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan “düzenlenmiş” ve “kısaltılmış” yazınsal metinlerin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Extended Abstract

Purpose: The aim of this research is to determine the effect of critical reading education based on literary texts on the reading comprehension and critical thinking skills of 6th grade secondary school students and to determine the views of these students on critical reading practices.

Research Method: In the research, mixed method was used. Mixed method consisting of qualitative and quantitative methods; There are four types: variation pattern, embedded pattern, explanatory pattern and explanatory pattern (Yıldırım & Şimşek, 2013). The explanatory design of the mixed method was used in the research. In the quantitative part of the study, the simple experimental method (single group, pretest-intervention-posttest) was followed. The measurements of the subjects regarding the dependent variable are obtained by using the same subjects and the same measurement tools as a pre-test and post-test before the application (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel, 2015, p.201). In this context, reading comprehension and critical thinking levels of secondary school 6th grade students were determined by using the relevant measurement tool before and after the application. In the qualitative part of the research, semi-structured interviews were conducted with the students. The study group of the research consists of 15 students (5 girls, 10 boys) who are studying at a secondary school in the Gülağaç district of Aksaray province in the 6th grade and selected through easily accessible case sampling, one of the purposeful sampling methods. In this study, rubric and reading comprehension test developed by Amanvermez İncirkuş and Beyreli (2019) were used to determine the effect of critical reading education based on literary texts on reading comprehension and critical thinking skills. The validity, reliability and usability studies of the achievement test and the rubric were carried out by the researchers. The data obtained from the rubric used were digitized and transferred to the computer environment and analyzes were made with the SPSS 20.00 package program. The qualitative data obtained through the research were analyzed separately by two researchers using the content analysis technique.

Results: According to the findings, there is a significant difference between the pre-test and post-test mean scores of the students' definition, interpretation and general reading comprehension levels ($p < .001$). The post-test mean score is significantly higher than the pre-test. Based on this result, it can be said that critical reading education based on literary texts improves students' reading comprehension skills. Similarly, there is a significant difference between pre-test and post-test mean scores in the rubric's sub-dimensions related to critical thinking ($p > .05$). In general, the majority of students have an average of less than 2.00 in the pre-test. It is seen that the average is below 1.00 especially in the pre-test areas that require high-level thinking skills such as analysis, inference and evaluation. In the post-test, it was observed that these skills increased and the students showed improvement in this direction. Analysis, inference, explanation, assumption, evaluation and general post-test level of critical thinking are significantly higher than the pre-test level. During the application process, it is seen that critical reading education based on literary texts plays a major role in students' gaining critical thinking skills.

Discussion, Conclusion and Suggestions: The findings obtained from the research reveal that critical reading education based on literary texts improves students' reading comprehension and critical thinking skills. One of the most competent methods and techniques in terms of reading skills is critical reading, which is one of the basic principles of the constructivist education approach, to develop the ability to question, think, interpret and come to a new conclusion from what they have learned. Findings from the current research also support this idea and reveal that activities designed in line with critical reading strategies are effective on students' reading comprehension and critical thinking skills. This result can be evaluated as that activities based on critical reading have an effect on the academic achievement of students. Critical reading is one of the basic skills that individuals should have in today's world where information and technology are developing rapidly. In this context, emphasis is placed on gaining critical reading skills in curricula. According to the qualitative findings of the current research, it is understood that critical reading education activities create an interactive learning environment and in this environment, students talk and discuss the texts and analyze the texts with a critical perspective. Students mostly gave positive emotional reactions to critical reading activities. In conclusion, based on this study, it can be said that critical reading skill is a skill that can be taught and developed. In line with literary texts, it is understood that activities structured with critical reading strategies can improve both reading comprehension and critical thinking skills of students. In the light of the findings, the following recommendations can be made:

- Qualified literary texts should be included in learning environments as indispensable tools for raising thinking and sensitive individuals.
- Course contents and activities in Turkish lessons should be designed in a way that encourages critical thinking.
- Subtext questions in Turkish textbooks should be prepared by considering Bloom's taxonomy.
- In the classroom, students should be encouraged to discuss, talk and think about the text.
- Teachers should be given practical training on how to gain students' critical reading and critical thinking skills effectively through in-service training.
- Critical reading education based on literary texts was given at the 6th grade level. The same research can be carried out at different grade levels.